

МУГАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

ISSN 2181-7138

№ 1-1 2020 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Аманжол АЯПОВ
Өсербай ӘЛЕЎОВ
Байрамбай ӨТЕМУРАТОВ
Қадирбай БЕКТУРДИЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Айдын СУЛТАНОВА
Норбек ТАЙЛАКОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрәпинен 2007-
жылы 5-мартта дизимге алынды
№ОА-044-санлы гууалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзіндилер «Мугаллим хәм үзликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетиліуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыұматларға автор жууанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Бурханов А.А. Лингвистические особенности русского просторечия	4
--	---

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Абдуллаев А.А. Халқ ўйинларидан фойдаланиш ўқувчиларни баркамол қилиб тарбиялаш йўллари	10
Вайсова Ё.М. Баркамол шахс тарбиясини ташкил этишда педагогик технологияларнинг ўрни	13
Ўтаев А.Й. Интеграцияли таълим имкониятлари	16
Ахмадалиев Б.С., Матмуродов А.К.Талабаларнинг технология фанларни ўқитилиши самарадорлигини ошириш йўллари	19
Абдурахманова Ж.Н. Инновацион тажриба майдони – “мактаб–лаборатория”нинг таълим тизимидаги ўрни	22
Қадинова Х.А. Бўлажак ўқитувчиларда халқ оғзаки ижоди асосида ўқувчиларни маънавий –ахлоқий тарбиялаш фаолияти ва касбий муҳим сифатлари	26
Абдиримова И.К. “Педагогик таълим инновацион кластери” - мақсадлар умумийлиги ва манфаатлар хусусийлиги ҳақида	31
Қошанова Н. М. Синф мураббийлари фаолияти самарадорлигини оширишда педагогик таълим кластерининг ўрни	35
Тилакова М.А., Эшманова Н.Н. Креативлик қобилиятини ривожлантириш механизмлари	42
Тоштемирова С.А. “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба-синов майдончаларида “иктидор” лойиҳасини шакллантириш механизмлари	46
Ходжамқулов У.Н. “Мактаб - лаборатория” инновацион тажриба майдончаси	53
Тоштемирова С.А. Таълим сифати самарадорлигини оширишда инновацион ғояларнинг аҳамияти	56
Умарова З.А. Педагогик жараёнда зиддиятларнинг олдини олиш ва ҳал қилиш имкониятлари	62
Мусурманов Р., Қодирова Х.А. Оилада фарзанд тарбияси муаммолари	66
Жуманова Ф.У. Ёшларда ватанпарварлик ҳисларини шакллантириш усуллари	68
Шернаев А.Ў. География дарсларида самарадорлигини оширишда хариталардан фойдаланишнинг аҳамияти	71
Эрназарова Г.О. Акмеологик ёндашув таълим жараёнини ривожлантириш сифатида	75
Яқубова М.Ю. Умумтаълим мактаблари ўқувчиларида креативлиқни такомиллаштириш	78
Утаев А.Й., Бурханов А.А. Функция учителя на уроках русского языка в узбекской школе ..	81
Абдулахатов А.Р., Худойберганов. Ж.С., Қурбонова М.Э. Образовательный кластер - как ресурс инновационного развития региона	84
Исламова М.Ш. Место психологических услуг в личном развитии	89
Абдужалилова Ш.А. Трансформация принципов семейного воспитания	91

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИҲ, ФИЛОСОФИЯ

Шарипов М.Л. Ёшлар маънавиятини юксалтиришда Хусайн Воиз Кошифий ахлоқ фалсафасининг аҳамияти	94
Abduxamidov S .M. SHarq xalqlari ma'naviy hayotining yuksalishida so'fiylik ta'limotining o'rni	98

Абдижалилова Ш.А., Кадирова Х.А., Кадирова А.А. Халқ педагогикасида миллий дунёқарашни шакллантириш	102
--	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Эшқораев Қ.А., Норқулов А.Ғ., Наримбегова З.А. Математика фани тўғарақларини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича услубий тавсиялар	106
Солаева М.Н., Эшқораев Қ.А., Сейтов А.Ж. Баъзи бир мисолларни ажойиб лимитлар ёрдамида ноанъанавий услублардан фойдаланиб ечиш усуллари	109
Халмухамедова М.А. Нақшбандия тариқати воситасида талабаларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш (технологик таълим мисолида)	113
Radjabov B.SH., Matmurodov A.K., Abdullayev SH. A. Aniq emas integralni hisoblash usullari mavzusni o'qitishda klaster metodidan foydalanish	118

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Болиева Л.Ш. Мактабгача таълимда соғлом турмуш тарзини яратишда халқ ўйинлари ..	122
Шанасирова З.Ю. Мактабгача таълим мазмунини оширишда замонавий технологиялардан фойдаланишда кластер тизими	125
Каримжонов А., Жабборова О.М. Бошланғич синф ўқитувчиларининг компетентлик фаолиятини ривожлантиришнинг динамик тизими	128
Муталова Д.А. Мактабгача таълимда интерактив методлар – сифат ва кластер самарадорлик омили	131
Жабборова О.М., Ахмедова Н.Ш. Бошланғич таълим ислохотлари ва кластер методи	133

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Амонов А. Ўзбекистонда спорт машғаласи маросими уч босқичли оммавий спорт-соғломлаштириш ишлари тизимининг ижтимоий мотивацион асоси сифатида	138
Расулов З.П. Тренерга хос касбий тайёргарликни такомиллаштиришнинг назарий асослари	143
Абдулахатов А.Р., Очилов Э.О. Олий таълим муассасалари талабаларига курашнинг тарбиявий аҳамиятини ўргатиш йўллари	148
Маматқулов Р.С., Хамраева М.Т. Практическая подготовка и особенности его организаций в педагогических университетах	151
Ачилов Т.С., Жўрабоев М. М. Профессиональная подготовленность специалиста по физической культуре и спорту	156

тирган ҳолда ягона “Тарбия” фани боскичма-боскич жорий қилинади. «Тарбия» фани 1-9-синфларда 2020-2021 ўқув йилидан, 10-11-синфларида 2021-2022 ўқув йилидан бошлаб амалиётга жорий этилади.

«Тарбия» фани дарсларида «Ахлоқи Муҳсиний» ва «Футувватномаи Султоний» каби асарлардаги юксак ахлоқий фазилатлар чуқур синдирилиши биз кўзлаган мақсадга мувофиқдир. Бунда аудио ва видеороликлардан фойдаланиш, ўқувчилар иштирокида кичик сахна кўринишларининг қўйилиши, шунингдек, буюк аждодларимизнинг қаҳрамонликлари, ватанпарварлиги ва фидокорона ҳаёт тарзидан ибрат олишлари биз кутган натижани бера олади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси. Т., www.ziyouz.com кутубхонаси 2014 йил. 900 бет.
2. М.М.Хайруллаев. Маънавият юлдузлари. Т., «Абдулла Қодирий», 2001 йил. 408 бет.
3. Хусайн Воиз Кошифий. Ахлоқи Муҳсиний. Т., «Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси». 2011 йил. 253 бет.
4. Хусайн Воиз Кошифий. Футувватномаи султоний ёхуд жавонмардлик тариқати. Т., «Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси». 2011 йил. 112 бет.

РЕЗЮМЕ

Мақолада Хусайн Воиз Кошифий асарларидаги ахлоқий қарашлар ва ёшлар маънавиятини юксалтиришда ахлоқий тарбиянинг аҳамияти таҳлил қилинган.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются этические взгляды на творчество Хусейна Войса Кашифа и его роль в духовном воспитании молодежи.

SUMMARY

In the article analyzes ethical views on the work of Hussein Voiz Kashif and the role of moral education in the education of youth spirituality.

SHARQ XALQLARI MA'NAVIY HAYOTINING YUKSALISHIDA SO'FIYLIK TA'LIMOTINING O'RNI

Abduxamidov S.M.

ТВЧДПИ, Pedagogika fakuliteti “Pedagogika va menejment” kafedrasida katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: so'fiylik, komillik, oqim, musulmon, sharq, ma'naviy, kamolot, g'oya, poklik, sunniylik, hanafiya, malikiya, shofi'ya, hanbaliya, borliq, ixlos, ruhiy.

Ключевые слова: суфизм, совершенство, поток, мусульманин, восток, духовность, совершенство, идея, чистота, суннизм, ханафия, принцесса, шафиты, ханбалия, бытие, верный, духовный.

Key words: sufism, perfection, flow, muslim, oriental, spiritual, perfection, idea, purity, sunnism, hanafia, princess, shafi'i, hanbalia, being, faithful, spiritual.

So'fiylik ta'limoti VIII asr oxiri va IX asr boshlarida paydo bo'lib, butun musulmon mamlakatlari, shu jumladan, Movarounnahrda ham keng tarqalgan. So'fiylik butun Sharq ma'naviy hayotida inson kamoloti xususidagi g'oyalarning shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

So'fiylik musulmon sharq xalqlarining ko'p asrlik ma'naviy hayotining g'oyaviy asosini belgilab bergan ta'limot bo'lib maydonga chiqdi. U ilohiy poklik va insoniy go'zallikni idrok etish yo'li, haq va haqiqatni himoya qilish vositasi bo'lib xizmat qildi. So'fiylik ko'p qirrali oqim bo'lib, “sof”, “yagona” so'fiylik hech qachon bo'lmagan. U turli ko'rinishlar, oqimlar tarzida namoyon bo'lgan. Ammo har biri ham inson takomili muammosiga turlicha yondoshib, uni o'ziga xos yo'l, qarash asosida talqin etgan. So'fiylik ta'limoti g'oyalari e'tiqod va amal qiluvchi kishilar so'fiylar deb nomlanadi.

Soʻfiylik taʼlimotida komil inson – bu dono, oqil, pok niyatli odamdirdir. Soʻfiylar ilohiy poklik, nafosat, eʼtiqod va tafakkur insoniyatni balo-qazolardan asraydi, ularni avaylab asraydi deb bilganlar. Ular mazkur gʻoyalarga muvofiq hamda ularga amal qilgan holda haqiqat uchun intilganlar. Aslida esa, komil insonning shakllanishi – bu ularning ideali, orzusi boʻlgan. Shunday boʻlsada, ular komil, yetuk va maʼrifatli inson idealini yaratish asosida jaholat, nodonlik, hirs va taʼmaga qarshi kurashganlar. Komillikning mezonini ikki narsa: birinchisi, axloq, yaʼni, moʻmin-musulmon, solih inson boʻlish, ikkinchisi, oʻz-oʻzini tanishdan iboratdir. Har qanday gʻoyaviy taʼlimot mohiyatida aks etgani kabi, Islom taʼlimotida ham ziddiyat va ixtiloflar paydo boʻlib, natijada VII asrning ikkinchi yarmidan boshlab turli yoʻnalish, mazhab va oqimlar yuzaga kela boshladi. Ulardan sunniylik yoʻnalishi VIII-XII asrlarda Arab xalifaligi tasarrufidagi hududlarda vujudga kelgan eng yirik yoʻnalishlardan biri sifatida shakllangan boʻlib, bugungi kunda jahondagi barcha musulmonlarning toʻqson foizi sunniy mazhabining vakillari sanaladilar.

Sunniylar oʻzlarini ahli as-sunna – sunna tarafdorlari deb atab, Qurʼon bilan birga sunnaga ham eʼtiqod qiladilar. Ular paygʻambar Muhammad Sallolohu Alayhi Vassallamva xalifa Ali bilan bir qatorda, shialik tarafdorlari rad etadigan dastlabki xalifalar-Abu Bakr, Umar va Usmonning Islom taʼlimoti gʻoyalari mustahkamlashdagi xizmatlarini ham birdek eʼtirof etiladilar.

Sunniy yoʻnalishida quyidagi toʻrtta mazhab - Hanafiya, Malikiya, Shofiiʼya, Hanbaliya boʻlib, mohiyatiga koʻra shariatga xos diniy-huquqiy tizimlar sanaladi va har biri ham huquqiy muammolarni hal etishda hadis talablariga tayanadi. Ushbu mazhablarning namoyandalari Abu Xanafa (699-767 yillar), Malik ibn Anas (713-795 yillar), Ash Shafiy (767-819 yillar) va Ibn Xanbal (780-855 yillar)lar boʻlib, ular Islom taʼlimotining diniy-huquqiy nazariyotchilari hisoblanadilar. Sunniylik yoʻnalishining mazhablari hokimiyat va uning mavjudligi borasida ham shialik yoʻnalishida ustuvor sanalgan qarashlardan farqli gʻoyalarga tayanadi. Sunniylar xalifalik hokimiyati mavjudligining tarafdorlari boʻlsalar, shialar imomat tarafdorlaridir.

Islom taʼlimotida yana bir yoʻnalish - shialik (arabcha soʻz boʻlib, “guruh”, “taraf” maʼnosini anglatadi) mavjud. Bu oqim mohiyati jihatidan sunniylikdan soʻng ikkinchi oʻrinda turadi. Hozirgi davrda, jahon musulmonlarining oʻn foizi shia mazhabiga mansubdir. Shialik xalifa Ali hokimiyatining tarafdorlaridan iborat diniy-siyosiy guruh sifatida VII asr oʻrtalarida paydo boʻlgan. Iroq va Eronda bu yoʻnalish gʻoyalari keng tarqalgan. Shialik diniy-gʻoyaviy masalalarni hal etish hamda diniy urf-odat, marosim va anʼanalarga amal qilish, ularni oʻtkazish borasida ilgari surilgan qarashlarga koʻra sunʼiylikdan farq qiladi. Uning tarafdorlari xalifalik hokimiyatiga qarshi kurash olib borgan. Shialik hokimiyat uchun kurash jarayonida maydonga kelgan boʻlsa-da, asosiy ixtiloflar diniy taʼlimotni talqin etish borasidagi tafovutlardan iboratdir. Shialar ham sunniylar kabi Qurʼonni eʼtirof etadilar, ammo xalifalar davrida uning ayrim qismlari tushirib qoldirilgan, deb hisoblaydilar. Ular Qurʼonning mazmunini majoziy talqin etish asosida oʻz taʼlimotlarini asoslaydilar. Hadislardan faqat Ali va uning tarafdorlari nomi bilan bogʻliq boʻlganlarini tan oladilar va ana shunday hadislarni jamlab mustaqil toʻplamlar tuzganlar. Mazkur toʻplam Axbor deb nomlanadi. Sunniylik aqidalaridan farqli ravishda, shialar tavhid, adl, nabuvvat, imomat va qiyomat kabi besh aqidaga eʼtiqod qiladilar.

Tavhid - Allohning yagonaligini eʼtirof etish; adl - adolat, Allohning odilligi, yaʼni taqdir; nabuvvat - paygʻambarlik; qiyomat yoki maod – qiyomatning sodir boʻlishi, oxiratning mavjudligi, oʻlganlarning tirilishi kabi qarashlar mohiyatiga koʻra sunniylik yoʻnalishida ustuvor boʻlgan gʻoyalarga mos keladi. Shialikda beshinchi aqida - imomat (imom tomonidan boshqariladigan hokimiyatning mavjud boʻlishi) boʻlib, mazkur gʻoya sunniylik va ushbu yoʻnalish tomonidan eʼtirof etilgan xalifalik hokimiyatining mavjud boʻlishi xususidagi aqidaga zid keladi. Shialik yoʻnalishining tarafdorlari Ali va uning avlodlari sanalgan oʻn ikki imom tomonidan boshqarilgan hokimiyatni tan oladi.

Shialar ham muqaddas shaharlar Makka va Madinaga borib, Ka'bani ziyorat qilsalar-da, Karbalo va Najaf shaharlaridagi shialik imomlari qabrlarini ham muqaddas deb e'tirof etadilar. Shialik asosan Eronda ustuvor bo'lgan e'tiqod hisoblanadi.

Keyinchalik, sunniylik va bir qator progressiv oqimlar doirasida, VIII asr oxiri va IX asr boshlarida so'fiylik ta'limoti paydo bo'ldi. Mazkur oqim butun musulmon mamlakatlari, shu jumladan, Markaziy Osiyo hududida keng tarqaldi.

So'fiylik ta'limoti butun Sharq ma'naviy hayotida komil inson va uni shakllantirish borasidagi g'oyalarning shakllanishida muhim rol o'ynadi. So'fiylik ta'limoti va uning mohiyati xususida qator tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, mazkur manbalar so'z yuritilayotgan ta'limotni o'rganishda boy manba bo'lib hisoblanadi. Ayniqsa, Alisher Navoiyning "Nasoyimul muhabbat" asari so'fiylar silsilasi haqida qimmatli merosdir. Mazkur oqim VII-VIII asrda arab mamlakatlarida paydo bo'lib, so'ngra boshqa musulmon mamlakatlari, xususan, Movarounnahrda ham keng yoyildi. Lekin olimlar bu oqimning ba'zi ko'rinishlari islomgacha ham mavjud bo'lganligini ta'kidlaydilar.

So'fiylik nazariyasiga ko'ra, dunyo, mavjud borliq xudoning mujassamlanishi. Xudo barcha ko'rinadigan narsalarda, narsalar esa xudoda mavjud. Borliq-dunyoviy ruh shaklida butun olamga tarqalgan va xudo singari yagonadir. Inson esa ana shu ruhning bir qismi, shu bois ertami-kechmi u bilan qo'shiladi. Amaliy qism axloqiy me'yor va xulq-atvor qoidalarining muayyan tizimidan iborat bo'lib, bu me'yor va qoidalar xudbinlik va shaxsiy manfaatlardan o'zini tiyishni talab etadi. So'fiylik musulmon Sharqi xalqlarining ko'p asrlik ma'naviy hayotining g'oyaviy asosini belgilab bergan ta'limot bo'lib maydonga chiqdi. U ilohiy poklik va insoniy go'zallikni idrok etish yo'li, haq va haqiqatni himoya etish vositasi bo'lib xizmat qildi. So'fiylik asosan uch oqimga mansub:

Birinchi oqim Mansur Xalloy, Fariduddin Attor, Jaloliddin Rumiylar mansub bo'lgan oqim. Ularning ta'lim berishicha, xudo har jihatdan komildir, eng oliy go'zallik, shodlik, baxt uning vaslididir, foni bo'lishidir. Inson o'zini haqiqatga, xudoga nisbatan hech deb bilishi kerak. Inson yashayotgan hayot haqiqiy baxt-saodat bera olmasligi, asl, haqiqiy osudalik, baxt, saodat faqat xudoda, uning vaslida ekanligi, u bilan vahdat tashkil etish, ya'ni, uning vasliga yetish kerakligi xususidagi qarashni ilgari suradilar. Lekin ular taqvoniy riyodan ajratib, oliy haqiqatga intilishni jannat va do'zax haqidagi intilishlardan farq etib borishlari bilan ajralib turadilar. Insonning ichki kechinmalari holatiga ahamiyat berib, chin ixlos va sidqni birinchi o'ringa qo'yadilar. So'fiylar qalbni har qanday xudbinlik, riyo, ta'magirlik, hasham va mol-dunyoga o'chlikdan tozalab borish bilan oliy haqiqat ko'zgasiga aylantirishni, ya'ni, poklikni asosiy maqsad qilib qo'yadilar.

So'fiylar inson ma'naviy-ruhiy komillikka erishish yo'lida quyidagi to'rt bosqichni o'tishi kerak deb hisoblaydilar.

Birinchi bosqich – Shariat. Diniy marosim va shariat aqidalari (taqvolar)ni aynan, izchil bajarish. Chunki shariat-qonun bo'lib, bu qonun vujud va qalbni tarbiyalaydi.

Ikkinchi bosqich – Tariqat. Nafsni tiyish, xushnudlik, xilvat, ma'naviy muhabbatni takomillashtirib, xudo to'g'risida o'ylash, ya'ni, o'zdan kechish, ko'ngilni poklab, ruhni nurlantiruvchi faoliyat shakli.

Uchinchi bosqich – Ma'rifat. Hamma narsa, butun borliqning asosi - xudo ekanini, o'zlikning mohiyati xudoning mohiyati bilan uyg'un ekanligini bilish va anglash. Mazkur holatda odam uchun kibru havo, manmanlik hamda shon-shuhrat be'mani bo'lib ko'rinadi. Shunda u orif, ya'ni, bilimli va xudoni tanigan inson bo'ladi.

To'rtinchi bosqich - Haqiqat. Mazkur bosqichda so'fiy xudoning dargohiga yetishadi, vasliga vosil bo'ladi, u bilan birlashadi, vahdat (tavahhud) tashkil etadi va shu asosida inson foni, ya'ni "anal-haq" bo'la oladi. Mazkur oqim tarafdorlaridan birinchi so'fiy eronlik Abu Yazdit Tayfur al-Bistamiydir (875 yilda vafot etgan). So'fiy Husayn ibn Mansur Halloj esa o'zining xudo bilan "qo'shilganini" isbotlash uchun "Anal-haq" ("Men haqman", "Men

xudoman”) deb da’vo qiladi hamda o’z ta’limotini ilgari suradi. U Qur’oning muqaddasligi va Muhammad Alayhis-salomning payg’ambar ekanligini inkor etishga uringanlikda ayblanib, xurofotchilar tomonidan qatl etildi. Zero, ushbu ta’limot saroy ahli va jaholat bilan yaqinlashgan ba’zi kalom va falsafa ilmi ulamolariga yoqmadi, oqibatda qalbni oliy haqiqatga erishish yo’lida poklash maqsadini ilgari surgan ezgu ta’limot bid’at deya baholandi.

So’fiylikning ikkinchi oqimiga mansub bo’lgan so’fiylar birinchi oqim namoyandalari tomonidan ilgari surilgan qarashlarni qabul qilganlar, biroq mazkur qarashlarni islom ta’limotida targ’ib etilgan tartib-qoidalarga moslashtirganlar. Bu oqimning eng mashhur nazariyotchisi Zayniddin binni Muhammad Imom G’azzoliy (1058-1111 yillar) hamda Ahmad Yassaviylar sanaladilar.

Imom G’azzoliy So’fiylik ta’limotining asoschilaridan biri bo’lib, “Hujjat-ul-islom” laqabini olgan. Alloma to’g’risida so’z yuritilganda hatto “qur’on yo’qolib qolsa, uni G’azzoliyning asarlari bo’yicha tiklash mumkin” degan fikrlarni bildirganlar. Imom G’azzoliy tomonidan yaratilgan “Tahofut al-falosifa” (“Faylasuflarni rad etish”), “Kimyo saodat” (“Saodat kimyosi”), “Ixa ulum ad-din” (“Diniy ilmlarni tiriltirish”) kabi islom ilohiyoti tizimining shakllanishiga zamin hozirlagan asarlar alloma faoliyatiga nisbatan shunday yuksak baho berilishiga sabab bo’lgan. Imom G’azzoliy inson kamolga yetishi, ya’ni, xudo “vasli”ga yetishi uchun ma’lum shartlarni bajarib, muayyan yo’lni bosib o’tishi kerak, deydi. Har bir so’fiy islom talablari – qonun-qoidalari, aqidalari hamda qur’onni haqiqat deb bilib, unga tobebo’lishi va ularga so’zsiz amal qilishi yuqorida qayd etilgan yo’lning bosib o’tish shartlaridir deya uqtiradi. Alloma so’fiylik nazariyasining mohiyati xususida so’z yuritib, ular haqiqatni mantiqiy mulohazalar asosida emas, balki ichki kechinmalar vositasida bevosita hissiy tarzda angelaydi, deb ko’rsatadi. So’fiylarning ichki holatini nazariy bilimlarni egallash, suhbatlar tashkil etish, manbalarni o’qish orqali emas, balki ularning turmush tarzini qabul qilish orqaligina anglash mumkin. Mazkur yo’l ko’ngilni his bilan yaratilgan ma’lumotlardan ozod etadi va ana shunda ma’rifat manbai paydo bo’ladi, dunyo ravshan bo’ladi. o’rganish yo’li bilan emas, balki o’zdan chekinish, ma’naviy vujudning qaytadan yaralishi tufayligina oxirgi chegaraga erishish mumkinligi alloma qarashlarining asoslari sifatida namoyon bo’ladi.

So’fiylikning uchinchi oqimi Naqshbandiya ta’limotining yaratilishi bilan bog’liqdir. Mazkur oqim XIII asrning oxirlarida shakllana bordi. XIV-XV asrlarda esa Markaziy Osiyoda ustuvor mavqega ega bo’lgan ta’limotga aylandi. Naqshbandiya tariqati rivojlangunga qadar, Markaziy Osiyoda Ahmad Yassaviy tomonidan asos solingan Yassaviya tariqati hukmron ta’limot edi.

Xulosa qilib aytganda, Islom va uning asosiy ta’limotlaridan biri hisoblanmish So’fiylik, Sharq xalqlarining aqliy, ahloqiy hamda jismoniy xislatlarini shakllantirish, bir so’z bilan aytganda, komil insonni tarbiyalashda muhim manba bo’lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Xodjeyev B.X. Umumiy pedagogika “Sano standart” Toshkent 2017.
2. Nasafiy. Hoja Ahmad Yassaviy. T., G’ G’ulom nashriyoti, 1993.
3. Sultonmurod Olim. Buyuk Naqshbandiya. Kecha, bugun, ertaga. “Fan va turmush”, 1993.
4. M.X. To’xtaxo’jayeva Pedagogika nazariyasi va tarixi Darslik Toshkent 2007.
5. Djuraev R.X. va boshq. Pedagogik amalar lug’ati. –Toshkent, Fan, 2008.
6. Niyozov G’, Axmedova M. Pedagogika tarixidan seminar mashg’ulotlari. – Toshkent: NOSIR, 2011 yil.
7. Ma’naviyat yulduzlari (Markaziy Osiyolik mashhur siymolar, allomalar, adiblar). - Toshkent, 1999yil.

РЕЗЮМЕ

So’fiylik musulmon sharq xalqlarining ko’p asrlik ma’naviy hayotining g’oyaviy asosini belgilab bergan ta’limot. Bunda ilohiy poklik va insoniy go’zallikni idrok etish yo’li, haq va haqiqatni himoya qilish vositasi bo’lib xizmat qilgan. So’fiylik ko’p qirrali oqim bo’lib, har-bir oqim ham inson

takomili muammosiga turlicha yondoshib, uni o'ziga xos yo'l, qarash asosida talqin etgan. So'fiylik ta'limotida komil inson – bu dono, oqil, pok niyatli odamdir. So'fiylar ilohiy poklik, nafasot, e'tiqod va tafakkur insoniyatni balo-qazolardan asraydi, ularni avaylab asraydi deb bilganlar. Aslida esa, komil insonning shakllanishi – bu ularning ideali, orzusi bo'lgan.

РЕЗЮМЕ

Суфизм - это доктрина, определившая идеологическую основу многовековой духовной жизни мусульманских народов Востока. В то же время он служил способом восприятия божественной чистоты и человеческой красоты, средством защиты правды и правдивости. Суфизм - это многогранная школа, и каждая школа имеет свой подход к проблеме человеческого развития, интерпретируя ее на основе своего собственного пути и своей точки зрения. В учении суфизма идеальный человек - это мудрый, умный, чистый человек. Суфии верили, что божественная чистота, утонченность, вера и созерцание защитят человечество от бедствий и защитят их с осторожностью. На самом деле, формирование идеального человека было их идеалом, их мечтой.

SUMMARY

Sufism is a doctrine that defines the ideological basis of the centuries-old spiritual life of Muslim Oriental peoples. The way of perceiving divine purity and human beauty served as a means of protecting Creator (God) and truth. Sufism was a multi-dimensional flow, and every stream had different approach to the problem of man, and interpreted it as a specific way. A perfect person in the doctrine of Sufism is a wise, intelligent, pure-minded man. The Sufis believed that divine purity, grace, belief and thought would save mankind from all adversity and protect them. In fact, the formation of a perfect man was their ideal and dream.

ХАЛҚ ПЕДАГОГИКАСИДА МИЛЛИЙ ДУНЁҚАРАШНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Абдижалилова Ш.А.

ТВЧДПИ “Педагогика ва менежмент” кафедраси доценти

Кадирова Х.А.

ТВЧДПИ “Педагогика ва менежмент” кафедраси ўқитувчиси

Кадирова А.А.

Ўрта Чирчиқ тумани 27-умум таълим мактаби ўқитувчиси

Таянч сўзлар: кексалар, қариндошлар, бева-бечораларга меҳр-оқибат, мурувват эртақлар, мақоллар, маталлар, топишмоқ орқали авлоддан авлодга ўтиб келган тарбиявий тажрибалар, гоғлар, воситалар.

Ключевые слова: старыки, родственники, милосердие вдовам, великодушные сказки, пословицы, загадки и поговорки, воспитательные опыты, идеи, средства, передаваемые из поколения в поколение.

Keywords: old, relatives, mercy to widows, generous tales, proverbs, riddles and sayings, educational experiences, ideas, means passed down from generation to generation.

Юксак маънавий ахлоқий ёшларнинг тарбиялашда халқ педагогикасининг бошқа манбалари қатори дostonларнинг тарбиявий аҳамиятини таълим тарбия жараёнига синдиришимиз лозим.

Халқ дostonларида миллий анъаналар, урф-одатлар, инсоний қадриятлар доим ижобий образлар хатти-ҳаракатлари билан боғлаб тасвирланади, улар тимсолида адолатпарварлик, ростгўйлик, мардлик, инсонга меҳр-муҳаббат билан қараш, ҳалоллик, вафодорлик, турли элатлар ва халқларнинг биродарлиги, дўстлик ва самимият каби хислатлар меҳнат тарбияси, жисмоний камолот, ақлий ва ахлоқий сифат улугланади. Дostonдаги ижобий қахрамонларни халқ ўз донишмандларига айлантиради.